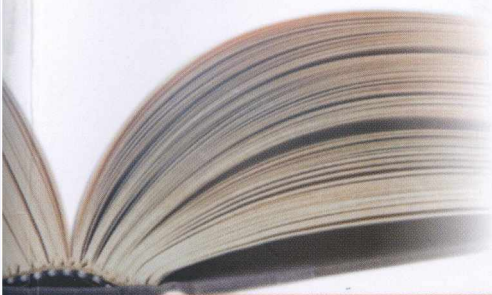

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

ΧΑΡΗΣ Π. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

**ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

 **Εκδοτικός Οίκος
Α. Α. ΛΙΒΑΝΗ**

Ο Χάρης Π. Παμπούκης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1958. Σπούδασε Νομικά στο Παρίσι (Paris I - Panthéon - Sorbonne) και ανακηρύχθηκε αριστούχος διδάκτορας του ίδιου πανεπιστημίου το 1990 (Docteur d'État en droit). Η διατριβή του τιμήθηκε με διάφορα κρατικά και διεθνή βραβεία και δημοσιεύθηκε το 1993 στη Librairie de Droit et de la Jurisprudence.

Το 1991 εκλέχθηκε ομόφωνα Λέκτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και από το 2005 είναι αναπληρωτής καθηγητής του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και του δικαίου διεθνών συναλλαγών στη Νομική Σχολή, όπου διδάσκει στο προπτυχιακό και μεταπτυχιακό πρόγραμμα τα μαθήματα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, του δικαίου διεθνών συναλλαγών, του δικαίου κατάστασης αλλοδαπών και διεθνή διαιτησία. Έχει δημοσιεύσει νομικές μονογραφίες και άρθρα στα ελληνικά, τα αγγλικά και τα γαλλικά.

Στον Πρόεδρο κ. Σίμωνα
με την κ' εμπειρία έχω

Χάρης Παμπούκης

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

ΧΑΡΗΣ Π. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Προτάσεις για ριζοσπαστική
αναμόρφωση του ανώτατου
εκπαιδευτικού συστήματος

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
ΑΘΗΝΑ 2007

Σειρά: ΔΟΚΙΜΙΟ

Τίτλος: ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Συγγραφέας: ΧΑΡΗΣ Π. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

Copyright © Χάρης Π. Παμπούκης

Copyright © 2007:

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕ

Σόλωνος 98 – 106 80 Αθήνα. Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791

<http://www.livanis.gr>

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή –ολική, μερική ή περιληπτική– ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο –μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο– χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη. Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

Παραγωγή: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

ISBN 978-960-14-1385-3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	13
Εισαγωγή.....	17
<i>A. Τρεις προκαταρκτικές παρατηρήσεις</i>	<i>19</i>
<i>B. Και δύο αρνητικές διαπιστώσεις.....</i>	<i>23</i>
I. Η κοινωνική διάσταση του προβλήματος της ανώτατης παιδείας. Τι πρόβλημα έχουμε;	35
II. Η οραματική διάσταση της παιδείας. Τι παιδεία θέλουμε;.....	43

III. Τρία πρωταρχικά ερωτήματα: δημόσια, δωρεάν ανώτατη παιδεία και κρατική εποπτεία.....	63
IV. Η ευρωπαϊκή διάσταση της ανώτατης παιδείας	77
V. Ορισμένες προτάσεις και ορισμένα μέτρα αναμόρφωσης του ελληνικού πανεπιστημίου	85
<i>A. Εξωστρέφεια και συμμετοχή των ελληνικών πανεπιστημίων στα διεθνώς δρώμενα.....</i>	86
<i>B. Ελευθερία επιλογής ιδρυμάτων, καθηγητών και φοιτητών.....</i>	89
<i>Γ. Αξιοκρατία και άμιλλα.....</i>	94
<i>Δ. Κοινωνική δικαιοσύνη και αναδιανομή δυνατοτήτων για όλους.....</i>	98
<i>Ε. Ανοιχτή ανώτατη εκπαίδευση, εκπαιδευτικός πλουραλισμός.....</i>	106

VI. Οι στρατηγικές επιλογές της αναμόρφωσης της ανώτατης παιδείας. Πώς μπορούμε να κάνουμε την αναμόρφωση πράξη;	111
VII. Η δράση της κοινωνίας και των πολιτών.....	117

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μια μεγάλη συζήτηση έχει ξεκινήσει στην Ευρώπη για την ανώτατη εκπαίδευση. Είναι δυνατόν ένας πανεπιστημιακός δάσκαλος να μείνει σιωπηλός όταν τα θέματα της ανώτατης παιδείας έρχονται στο προσκήνιο; Όταν η ανώτατη παιδεία βράζει; Είναι δυνατόν να παραβιάσει την υποχρέωση συμμετοχής, την πράξη ευθύνης, να μην εκφέρει άποψη ως προς τα θέματα παιδείας, εφόσον φυσικά έχει; Είναι σκόπιμο τα θέματα της παιδείας να αφήνονται μόνο στους πολιτικούς;

Με το παρόν δοκίμιο εκπληρώνω αυτό το καθήκον μου, όπως το αισθάνομαι, εγκαταλείπο-

ντας την άνετη θέση του θεατή. Εκπληρώνω την υποχρέωση συμμετοχής μου σε οποιαδήποτε προσπάθεια βελτίωσης του πανεπιστημίου και καλύτερης προσφοράς εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους φοιτητές μας.

Το κείμενο αυτό δεν είναι επιστημονικό, με την έννοια της συστηματικής και ολοκληρωτικής μελέτης του αντικειμένου. Είναι βιωματικό. Μια μαρτυρία θα έλεγα περισσότερο. Αλλά και μια πρόταση.

Το δοκίμιο αυτό αφιερώνεται στους φοιτητές μας, γιατί γράφτηκε έχοντας στη σκέψη μου τις αγωνίες και τις ανησυχίες τους.

Μπορεί να υπάρχουν λαθεμένες, αποσπασματικές, κοινότοπες απόψεις. Μπορεί να αξίζουν κάτι ή και τίποτα. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι εκφράζουν τη δική μου αγωνία και άλλων πολλών για την πορεία και το μέλλον της δημόσιας ανώτατης παιδείας.

Μπορεί ακόμα να υπάρξει αντίλογος, ο οποίος, εφόσον είναι ευπρεπής και έντιμος, είναι

ευπρόσδεκτος. Γιατί ένας ακαδημαϊκός δάσκαλος δεν μπορεί να είναι δογματικός. Η αναζήτηση της γνώσης, της αλήθειας και της ουσίας των πραγμάτων είναι ανεπίδεκτη δογματισμού.

Αυτό το συνειδησιακό καθήκον, που εδώ εκπληρώνω, είναι προφανώς ατομικό και κατά συνέπεια οι απόψεις που εκφέρονται είναι αυστηρά προσωπικές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Στη Γαλλία, στη Γερμανία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχει ξεκινήσει μια μεγάλη συζήτηση για μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν στην ανώτατη εκπαίδευση. Και η συζήτηση αυτή ανταποκρίνεται σε μια διαπίστωση, σε μια ανάγκη: Η ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση πρέπει να προσαρμοστεί στη σύγχρονη συνθήκη της παγκοσμιοποιημένης διεθνούς κοινωνίας. Δυστυχώς στην Ελλάδα για άλλη μια φορά οι εξαγγελίες για μεταρρυθμίσεις στην παιδεία κινδυνεύουν να κατασπαραχθούν από το τέρας του εκλογικού κόστους, την έλλειψη οράματος και γνώσεων και την έλλειψη σχεδιασμού και

κοινωνικής πειθούς, που απαρτίζουν τη γραφειοκρατική εκδοχή της πολιτικής. Παρότι η κοινωνία μοιάζει να καταλαβαίνει πια ότι η ελληνική ανώτατη παιδεία χρειάζεται αλλαγές προς το καλύτερο.

2. Είναι λυπηρή η διαπίστωση ότι στην Ελλάδα τα τελευταία τριάντα χρόνια περίπου έχουν υπάρξει μόνο δύο συνολικές αλλαγές στα θέματα παιδείας και αναφέρομαι στο νόμο-πλαίσιο του 1982 και πριν, στη μεταρρύθμιση του Γ. Ράλλη – που κινδύνευσε αμέσως μετά να μην επανεκλεγεί βουλευτής! Και είναι φανερό ότι πολλές άλλες προσπάθειες είτε απέτυχαν είτε δεν επιχειρήθηκαν, με αποτέλεσμα να διαγράφεται διαχρονικά μια πορεία οπισθοδρόμησης της ανώτατης παιδείας μας, σε σχέση με την πρόοδο σε άλλους τομείς, κυρίως χάρη στην ευρωπαϊκή μας ένταξη. Η ανώτατη παιδεία μας, που συνέκλινε περισσότερο τη δεκαετία του 1950 προς την ευρωπαϊκή ποιότητα παιδείας –για παρά-

δειγμα το κύρος του Πανεπιστημίου Αθηνών ήταν μεγαλύτερο–, βρίσκεται τα τελευταία χρόνια σε τροχιά απόκλισης. Και αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό.

Α. Τρεις προκαταρκτικές παρατηρήσεις

3. α. Η συζήτηση για την ανώτατη παιδεία συνδέεται με μια άλλη Ελλάδα, την οποία θέλουμε και μπορούμε. Η συζήτηση για την ανώτατη εκπαίδευση συνδέεται με το όραμα για τον τόπο. Συνδέεται άμεσα με το τι Ελλάδα και τι Έλληνες θέλουμε σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Και από αυτή τη σκοπιά η συζήτηση είναι άκρως επίκαιρη και επείγουσα. Και όχι μόνο η συζήτηση. Αλλά και η πράξη, για να μη χάσει –για άλλη μια φορά– η Ελλάδα το τρένο της εξέλιξης και της προόδου με εντονότερους ρυθμούς.

Πράγματι η ανώτατη εκπαίδευση διαμορφώνει αξίες. Σήμερα, που έχει τόσο ανάγκη η κοινωνία μας τις αξίες, σήμερα, που χρειαζόμαστε περισσότερο παρά ποτέ μια κοινωνία αξιών, η ανώτατη εκπαίδευση είναι αυτή που οδηγεί στη δημιουργία προτύπων, η ανώτατη εκπαίδευση είναι αυτή που λειτουργεί ως αντίβαρο στην ισοπεδωτική αγοραία δράση των ΜΜΕ στον τομέα αυτό.

Καθορίζει τη διαμόρφωση σύγχρονων κοινωνικών νοοτροπιών, όπως ο κοσμοπολιτισμός και η εξωστρέφεια. Για να φτιάξουμε μια Ελλάδα ικανή να συμμετέχει στο διεθνές γίνεσθαι και στην παγκοσμιοποιημένη γνώση. Μια Ελλάδα όχι απομονωμένη.

Η ανώτατη εκπαίδευση συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή και δικαιοσύνη. Έχει έντονα κοινωνική διάσταση. Το καλό πανεπιστήμιο οδηγεί στη δουλειά, στην κοινωνική συμμετοχή, στην αξιοπρέπεια. Το κακό πανεπιστήμιο οδηγεί στην ανεργία, στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η ανώτατη εκπαίδευση δημιουργεί κυρίως μια ελεύθερη και ανοιχτή κοινωνία ελευθέρων πολιτών.

Με μια κουβέντα λοιπόν το τι πανεπιστήμιο θέλουμε εξαρτάται από το τι όραμα για την κοινωνία έχουμε και τανάπαλιν.

4. β. Η συζήτηση που άνοιξε για μεταρρυθμίσεις στην ανώτατη εκπαίδευση άνοιξε με λαθεμένη σειρά. Γιατί αυτονόητα η ανώτατη εκπαίδευση όχι μόνο έπεται της τραγικής κατάστασης που επικρατεί στη μέση παιδεία –όπου κακώς ισοπεδώθηκε προς τα κάτω η μέση εκπαίδευση με την κατάργηση των πρότυπων δημόσιων σχολείων, όπως το Βαρβάκειο και το Πειραματικό–, αλλά νοσεί σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από την ανώτατη παιδεία. Το λύκειο έχει καταντήσει παραπαιδευτήριο για τις εισαγωγικές εξετάσεις, σύστημα που θέλει επίσης ριζική αναθεώρηση και αναστοχασμό. Παράλληλα θα έπρεπε να είχαν γίνει προτάσεις για το σχολείο,

που και αυτό έχει τα γνωστά σε όλους μας προβλήματα. Δεν ξεκινάμε να κτίσουμε το σπίτι από την οροφή, αλλά από τα θεμέλια.

5. γ. Τέλος, δεν είναι νοητή η αναμόρφωση της ανώτατης εκπαίδευσης χωρίς χρήματα, χωρίς την οικονομική διάσταση. Όχι μόνο το πανεπιστήμιο και η έρευνα χρειάζονται σοβαρά ποσά –και οι κυβερνήσεις, αντί να αυξάνουν τα σχετικά κονδύλια που αφορούν τη μελλοντική εθνική επένδυση, τα μειώνουν!–, αλλά επιπλέον χρειάζονται γενναίες αυξήσεις και οι καθηγητές. Την εποχή που δυστυχώς κυριαρχούν οι αξίες του χρήματος και της αναγνωρισιμότητας, την εποχή που ο Κορνήλιος Καστοριάδης ορθά περιέγραψε ως την εποχή της ανόδου της ασημαντότητας, είναι σημαντικό οι καθηγητές πανεπιστημίου να παίρνουν μισθούς που να βρίσκονται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, από τον οποίο σήμερα πολύ απέχουν. Η αυτοποιητική λειτουργία του ελληνικού πανεπιστημίου,

με την παραγωγή γνώσης και καθηγητών, δεν γίνεται χωρίς αύξηση των μισθών των καθηγητών, γιατί απλούστατα οι καλύτεροι δεν θα στρέφονται στην έρευνα –όπως δυστυχώς σήμερα συμβαίνει και όπως πριν από μερικά χρόνια δεν συνέβαινε–, αλλά στην αγορά, εκεί που παρέχονται καλύτεροι μισθοί.

Β. Και δύο αρνητικές διαπιστώσεις

Δυστυχώς η συζήτηση που γίνεται έχει οργανωθεί κατά τρόπο πρόχειρο –ακόμα και για μέτρα που ακούγονται σωστά– και εγκλωβιστικό.

6. α. Ορισμένα σωστά μέτρα που ακούγονται τελευταία θέλουν περισσότερη επεξεργασία. Π.χ. η κατάργηση του αιώνιου φοιτητή, που επιβαρύνει τις γραμματείες και τους καταλόγους, τα βιβλία προς διανομή κτλ., με ένα κόστος που θα μπορούσε επωφελώς να κατανεμηθεί αλλού, ή,

όπως σωστά προτάθηκε, να υπάρχει πρόσβαση σε περισσότερα του ενός συγγράμματος στο διαδίκτυο.

Όμως η ισοπεδωτική, κατά μία άποψη, κατάργηση του αιώνιου φοιτητή δεν συνυπολογίζει την κοινωνική διάσταση που έχει και το ζήτημα αυτό. Θα πάρω το παράδειγμα των αιώνιων φοιτητών των οποίων η κατάργηση μοιάζει απόλυτα ευλογοφανής. Αλλά δεν είναι έτσι. Θα πρέπει ασφαλώς να υπάρξει νέα ρύθμιση του ζητήματος, που θα πρέπει όμως να λαμβάνεται υπόψη, όπως και γενικότερα πρέπει να ληφθεί ειδική μέριμνα για τους εργαζόμενους φοιτητές, που σήμερα δεν υπάρχει, αν εργάζονται παράλληλα, αν συντηρούν ολόκληρες οικογένειες, όπως συχνά συμβαίνει. Πρέπει ακόμα να ρυθμιστεί το ζήτημα αυτό εντός της σύγχρονης αντίληψης της διά βίου εκμάθησης. Πρέπει να αποκοπούν οι αιώνιοι φοιτητές –αλλά και όλοι οι φοιτητές– από την εξεταστική πλευρά του πανεπιστημίου. Γιατί σήμερα αυτό που ενδιαφέ-

ρει τους αιώνιους φοιτητές δεν είναι η γνώση, αλλά να συμμετέχουν σε εξετάσεις –τι χάνουν άλλωστε–, για να πάρουν το πτυχίο και με αυτό κάποιο επίδομα ή κάποια προαγωγή. Πρέπει οι αιώνιοι φοιτητές να αντιμετωπιστούν με γνώμονα τη δυνατότητα και τη βούλησή τους για ανταπόκριση στις υποχρεώσεις της πραγματικής, της ουσιαστικής εκπαίδευσης, παρέχοντας συγχρόνως τις ιδιαίτερες συνθήκες για τους εργαζόμενους που θέλουν ουσιαστικά να εκπαιδευτούν. Αλλά όταν δεν υπάρχουν υποχρεωτικής παρακολούθησης φροντιστήρια γενικά, όταν δεν υπάρχουν υποχρεώσεις συμμετοχής για όλους τους φοιτητές, όταν τα πανεπιστήμια έχουν μεταβληθεί, κατά την κύρια λειτουργία τους, από χώρους γνώσης σε χώρους εξέτασης, σε εξεταστικά κέντρα, το θέμα των αιώνιων φοιτητών είναι το πρόβλημα;

Τα ζητήματα αυτά και οι σχετικές προτάσεις δεν λύνουν το ουσιαστικό πρόβλημα του πανεπιστημίου της γνώσης, γιατί δεν περιλήφθηκαν

στα θεμελιώδη ζητήματα. Απορροφήθηκαν σε θέματα που αναφέρονται κυρίως στην «εξουσιαστική και γραφειοκρατική όψη» του πανεπιστημίου, όπως το ποιος ψηφίζει, σε τι ποσοστό, ποιος αποφασίζει για την άρση του ασύλου κτλ. Ασφαλώς και υπάρχει και το θέμα της πανεπιστημιακής διακυβέρνησης. Ποιοι και πώς παίρνουν τις κρίσιμες αποφάσεις που αφορούν τη διδασκαλία, την αξιολόγηση κτλ. Είναι βέβαιο ότι το σημερινό σύστημα συμμετοχής των φοιτητών σε εκλογές έχει αποτύχει και έχει δημιουργήσει σοβαρές εστίες αθέμιτων συναλλαγών μεταξύ μερίδας φοιτητών και ορισμένων φοβισμένων διδασκόντων. Αυτό συγκροτεί ένα πολύπλευρο σύστημα οπισθοδρόμησης του πανεπιστημίου, που το κρατάει πίσω από τις διεθνείς εξελίξεις. Το πάει πίσω αντί για μπρος. Θα πρέπει συνεπώς να επανεξεταστεί πώς ακριβώς εκφράζεται η πραγματική πλειοψηφία όλων των φοιτητών, των κοινωνικών εταίρων της παιδείας, με ένα σύγχρονο σύστημα αντιπρο-

σώπευσης, που διασφαλίζει το αδιάβλητο και μη κατευθυνόμενο της ψήφου. Η συμμετοχή δεν πρέπει να καταργηθεί. Πρέπει να καθοριστεί καλύτερα και κυρίως να είναι αντιπροσωπευτικότερη. Οι φοιτητικοί σύλλογοι πρέπει να λειτουργήσουν καλύτερα, ουσιαστικότερα, πιο ανεξάρτητα και κυρίως αντιπροσωπευτικότερα. Εφόσον θέλουν να συμμετέχουν, και ορθά, στην πανεπιστημιακή κοινωνία, πρέπει να υπάγονται στο στοιχειώδη κανόνα της δημοκρατικά συντεταγμένης συμμετοχής. Το πώς εκλέγονται σε σχέση με το σύνολο απασχολεί τη λειτουργία του πανεπιστημίου, εφόσον θέλουν να συμμετέχουν σ' αυτή. Η τεχνολογία μπορεί εδώ να είναι αρωγός της δημοκρατίας και πυλώνας της πανεπιστημιακής διακυβέρνησης, τόσο όσον αφορά τα μέσα συμμετοχής στη λήψη απόφασης όσο και ως προς το αδιάβλητο και ανεξάρτητο της ψήφου και της γνώμης. Τα θέματα αυτά είναι σοβαρά και ορθά απασχολούν την ακαδημαϊκή κοινότητα.

7. Δεν είναι όμως τα θέματα αυτά που κυρίως απασχολούν την κοινωνία ή που αποτελούν την κύρια τροχόπεδη για να γίνουν τα πανεπιστημιά μας ανταγωνιστικά και να συγκλίνουν προς τα ευρωπαϊκά.

Πρέπει να δούμε τα μεγάλα ζητήματα, τις μεγάλες επιλογές, τις μεγάλες τομές. Τα μεγάλα ερωτήματα: Σε τι αποσκοπεί η ανώτατη παιδεία, ποια προβλήματα λύνει και ποιους εξοπλίζει. Αν η παιδεία θα παραμείνει δωρεάν ή όχι, πώς θα μειωθούν οι κοινωνικές ανισότητες ως προς την παιδεία, πώς τα πτυχία θα αντιστοιχούν σε εργασία. Πώς θα γίνει η χρηματοδότηση ενός φιλόδοξου εθνικού κοινωνικού προγράμματος πρόνοιας ως προς την ανώτατη παιδεία. Πώς θα σταματήσει ο πληθωρισμός κακής πανεπιστημιακής παιδείας, πανεπιστημίων και ανώτατων και ανώτερων σχολών που δεν είναι αντάξια του ονόματός τους, ούτε ουσιαστικά αναποκρίνονται στο λειτουργήμα τους, αφού φτιάχτηκαν για να τονωθούν οι τοπικές κοινω-

νίες και καφετερίες στην επαρχία κυρίως, αλλά όχι μόνο. Πώς δεν θα ζούμε σε ένα ψέμα, από το οποίο πλουτίζουν μερικοί, το πληρώνουν οι νέοι μας και φτωχαίνει το έθνος.

8. β. Η συζήτηση για την ανώτατη εκπαίδευση έχει εγκλωβιστεί στο θέμα των δήθεν ιδιωτικών ή μη πανεπιστημίων. Σε μια συζήτηση *περί όνου σκιάς*. Όταν υπάρχουν σοβαρά ζητήματα, όλη η αντιπαράθεση οργανώνεται σε ένα θέμα που δεν είναι καν θέμα, όχι μόνο γιατί ιδιωτικά πανεπιστήμια με την έννοια του κέρδους υπέρ ιδιώτου δεν κατάλαβα να προτείνονται περίπου από κανέναν, αλλά επιπλέον γιατί στην Ευρώπη αποτελούν εξαίρεση και στις ΗΠΑ δεν συγκαταλέγονται, αντίθετα προς τα μη κερδοσκοπικά, ανάμεσα στα καλύτερα.

Τον Ιανουάριο του 2007 έχει προγραμματιστεί συζήτηση στη Βουλή για την αναθεώρηση του άρθρου 16. Και εδώ χρειάζεται προσοχή. Γιατί η αντιπαράθεση αυτή δρα αποπροσανα-

τολιστικά και παραλυτικά για την κοινωνία και έχουν σοβαρές ευθύνες όσοι τη συντηρούν και την υποθάλπουν. Πράγματι η συζήτηση περί ιδιωτικών πανεπιστημίων δεν είναι κρίσιμη για το μέλλον της παιδείας. Ούτε αποτελεί λύση ή πανάκεια. Στη μέση εκπαίδευση η ανάπτυξη ιδιωτικών σχολείων δεν επέλυσε τα προβλήματα του δημόσιου σχολείου. Ούτε όμως αποτελεί και ταμπού. Και γιατί να μην υπάρχει η νομική δυνατότητα να ιδρυθούν, εφόσον θα είναι μη κερδοσκοπικά, θα έχουν κεφαλαιακή επάρκεια από τους ιδρυτές τους και θα πληρούν τους όρους ποιότητας που δυστυχώς σήμερα ορισμένα από τα δημόσια πανεπιστήμια δεν πληρούν; Το πρόβλημα με τη συζήτηση αυτή είναι ότι λειτουργεί ως άλλοθι απραξίας και μετατόπισης του μεγάλου προβλήματος. Χαραμίζει το ταλέντο του ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου και υποθηκεύει τις εθνικές μας δυνατότητες. Και φυσικά δεν θα πρέπει να επιτραπεί, από τη στιγμή που υποχρηματοδοτείται η δημόσια παιδεία, η ά-

μεση ή έμμεση παροχέτευση δημόσιων και κοινοτικών κονδυλίων στα «ιδιωτικά» πανεπιστήμια. Γιατί πολύ απλά πρώτα φτιάχνουμε αυτό που υπάρχει και ύστερα προχωράμε σε καινούρια. Αν θέλουμε να έχουμε κοινωνική αξιοπιστία και να μην καθιστάμεθα ύποπτοι για φυγή προς τα πίσω! Είναι συνεπώς πράξη πολιτικής ευθύνης η τοποθέτηση επί των προϋποθέσεων, επί του συγκεκριμένου και όχι μόνο επί της αρχής. Για να αποφύγουμε στην παιδεία την αναρχία που επικρατεί στα ΜΜΕ, μετά την απελευθέρωση υπέρ των ιδιωτικών, όπου τόσα χρόνια μετά δεν έχουν τεθεί οι προϋποθέσεις αδειοδότησης των καναλιών!

9. Προσωπικά είμαι υπέρ του ουσιαστικού διαλόγου, με περιεχόμενο, που παρέχει την ευχέρεια της παραγωγικής αντιπαράθεσης και τη μεγαλοσύνη της συμφωνίας, της σύνθεσης, της υπέρβασης. Αληθινά υπάρχει πραγματική ανάγκη, πιστεύω, να «πέσουν» στο τραπέζι προτά-

σεις, ακόμα και ιδιαίτερα τολμηρές, ώστε να πυροδοτηθεί ο πραγματικός διάλογος. Να προκύψουν ιδέες και λύσεις, για να γίνει ένα μεγάλο βήμα ή έστω να συνειδητοποιήσει η κοινωνία την ανάγκη δραστικών και ριζοσπαστικών αλλαγών και να τεθούμε όλοι ενώπιον των ευθυνών μας. Γιατί η ανώτατη παιδεία δεν είναι θέμα μόνο της πανεπιστημιακής κοινότητας ή των πολιτικών. Είναι θέμα όλης της κοινωνίας.

Μπορεί κάποιος λοιπόν να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει με μέρος ή με το σύνολο των συγκεκριμένων αξόνων που παραθέτω και με τη λογική τους. Δεν είναι αυτό το κύριο θέμα, ίσως. Ούτε προσωπικά είμαι δογματικός στις απόψεις μου. Πιστεύω εξάλλου ότι οι έντιμες διαφωνίες είναι παραγωγικές.

Το κύριο όμως ζητούμενο είναι να συμβάλει στη γενική συζήτηση που πρέπει να γίνει στην κοινωνία, να συμβάλει στην αντίδραση και ελευθερη και τολμηρή έκφραση της κοινωνίας. Από όλους, χωρίς προκαταλήψεις και χωρίς ιδιοτέλεια.

Πρέπει να ξεφύγουμε από την επικίνδυνη μοιρολατρία του «τίποτα δεν μπορεί να γίνει». Να αντισταθούμε στην απραξία της απογοήτευσης. Αυτές οι σκέψεις αποσκοπούν και σ' αυτό.

Θα πρέπει βέβαια να διευκρινίσω ότι πολλές από τις σκέψεις αυτές προέρχονται από τη δεκαπενταετή περίπου εμπειρία μου στη Νομική Σχολή Αθηνών και ασφαλώς χρειάζονται προσαρμογές, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες, τις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε πανεπιστημίου, της κάθε σχολής και του κάθε τμήματος. Είναι ένας καμβάς από πολλούς που υπάρχουν και θα μπορούσαν να υπάρξουν.

Υπήρξε γραμματέας σύνταξης του περιοδικού *Revue Hellénique de Droit International*. Έχει διατελέσει γενικός γραμματέας διοίκησης και οργάνωσης του Υπουργείου Εξωτερικών και μέλος του Επιστημονικού του Συμβουλίου. Έχει εκλεγεί μέλος της Unidroit (Ρώμη) και είναι ακόμη μέλος πολλών ημεδαπών και αλλοδαπών επιστημονικών εταιρειών. Έχει μετάσχει ως εκπρόσωπος της Ελληνικής Δημοκρατίας στην εκπόνηση διεθνών συμβάσεων.

Το 2003 του ανατέθηκε η τιμητική διδασκαλία ειδικού μαθήματος στην Ακαδημία Διεθνούς Δικαίου της Χάγης με θέμα την ενότητα ή την ετερότητα ως προς τη διεθνή δικαιοσύνη.

Είναι δικηγόρος και έχει παραστεί στον Άρειο Πάγο, στο Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Στρασβούργο) και στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Λουξεμβούργο). Είναι επίσης διεθνής διαιτητής με πολλές συμμετοχές σε διεθνείς διαιτησίες. Ασχολείται ακόμη με τους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών και ιδιαίτερα με τη διαμεσολάβηση.

Από τις εκδόσεις μας κυκλοφορεί επίσης το βιβλίο του *Τρία Ζητούμενα - Σκέψεις και Απόψεις με Αφορμή τη Νέα Αναθεώρηση του Συντάγματος*.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

«Η συζήτηση για την ανώτατη παιδεία συνδέεται με μια άλλη Ελλάδα, την οποία θέλουμε και μπορούμε. Η συζήτηση για την ανώτατη εκπαίδευση συνδέεται με το όραμα για τον τόπο. Συνδέεται άμεσα με το τι Ελλάδα και τι Έλληνες θέλουμε σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

»Και από αυτή τη σκοπιά η συζήτηση είναι άκρως επίκαιρη και επείγουσα. Και όχι μόνο η συζήτηση. Αλλά και η πράξη, για να μη χάσει -για άλλη μια φορά- η Ελλάδα το τρένο της εξέλιξης και της προόδου με εντονότερους ρυθμούς».

<http://www.livanis.gr>

ΙΔ226

ISBN 978-960-14-1385-3

9 789601 413853